

RAZSEŽNOSTI DUHOVNIŠKEGA OBLIKOVANJA

Janez Pavel II.. Posinodalna apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev. 1992. Cerkevni dokumenti 48. Ljubljana: Družina.

UMSKO OBLIKOVANJE: razumnost vere

Neverni Tomaž in Jezus

51. Čeprav ima umsko oblikovanje svojo značilnost, je tesno povezano s človeškim in duhovnim oblikovanjem kot njen potreben izraz: predstavlja se kot nujna zahteva razumnosti, s katero je človek »deležen luči božjega uma« (CS 15) in skuša pridobiti modrost, ki se s svoje strani odpira in usmerja v spoznanje Boga in povezavo z njim.

Umsko oblikovanje duhovniških kandidatov ima svoje posebno opravičenje v sami naravi duhovniške službe in kaže, kako je v sedanjem času nujno zaradi izziva

»nove evangelizacije«, h kateri Gospod kliče svojo Cerkev na pragu tretjega tisočletja. »Če mora biti že vsak kristjan – pišejo sinodalni očetje – pripravljen, da brani vero in pove razloge svojega upanja (prim. 1 Pt 3,15), morajo duhovniški kandidati in duhovniki še mnogo bolj skrbeti za temeljito umsko oblikovanje pri vzgoji in pastoralni dejavnosti zaradi tega, ker morajo za odrešenje bratov in sester iskati globlje poznanje božjih skrivnosti« (Propositio 26). Za sedanji čas je značilna velika verska brezbržnost in hkrati razširjeno nezaupanje glede dejanske zmožnosti razuma, da se dokoplje do objektivne in občeveljavne resnice, ter novi **problemi in vprašanja, ki so jih izzvala znanstvena in tehnološka odkritja**. Vse to zahteva **visoko raven umskega oblikovanja**, ki bo duhovnike usposobilo, da bodo mogli prav v teh razmerah oznanjati nespremenljiv evangelij in ga napraviti verodostojnega spričo upravičenih zahtev človeškega razuma. Poleg tega pa tudi sedanji pojav zelo poudarjenega **pluralizma**, ne samo v okolju človeške družbe, ampak tudi v sami cerkveni skupnosti, zahteva posebno pozornost in kritično razsojanje: to je še en razlog, ki opozarja na nujnost zelo resnega umskega oblikovanja.

Ta 'pastoralni' razlog umskega oblikovanja potrjuje, kar je že bilo rečeno o enotnosti vzgojnega poteka v njegovih različnih razsežnostih. Obveznost študija, ki zavzema nemajhen del življenja tistega, ki se pripravlja na duhovništvo, nikakor ni le zunanja in stranska komponenta njegove človeške, krščanske, duhovne in poklicne rasti. Dejansko se prav po študiju, predvsem teologiji,

bodoči duhovnik povezuje z božjo besedo, raste v svojem duhovnem življenju in se pripravlja za opravljanje svoje pastoralne službe. To je mnogovrsten in enoten namen teološkega študija, ki ga je predpisal koncil (DV 16) in znova predložila sinodalna predloga *Instrumentum laboris*: »Da bi umsko oblikovanje moglo biti pastoralno učinkovito, se vključuje v duhovno pot, ki jo označuje osebna izkušnja Boga, tako da premaga zgolj pojmovno znanost in pride do tiste razumnosti srca, ki zna prej 'videti', in ki je potem sposobna, da posreduje božjo skrivnost bratom«.

Študij filozofije in »znanosti o človeku«

52. Bistveni dejavnik umskega oblikovanja je **študij filozofije**, ki vodi h globljemu razumevanju in razlagi človeka, njegove svobode in njegovih odnosov do sveta in do Boga. Filozofija je nujno potrebna ne samo zaradi vezi, ki obstaja med filozofskimi tezami in skrivnostmi odrešenja, ki se v višji luči vere preučujejo v teologiji, ampak tudi zaradi zelo razširjenega položaja v kulturi, ki povečuje subjektivizem kot merilo resnice. Samo zdrava filozofija lahko pomaga duhovniškem kandidatu, da oblikujejo premišljeno zavest o bistvenem odnosu, ki obstaja med človeškim duhovom in resnico, tisto resnico, ki se nam v polnosti razodeva v Jezusu Kristusu. Ne sme se podcenjevati pomembnosti filozofije, ki utemeljuje »gotovost resnice«. Ta edina **je lahko podlaga za popolno osebno podaritev Jezusu in Cerkvi**. Ni težko razumeti, kako so nekatera zelo konkretna vprašanja, kot duhovnikova identiteta in njegova apostolska in misijonarska vnema,

M. I. Rupnik, Sv. Avguštin, kapela sv. Monike v Rimu

globoko povezane z vse prej kot abstraktnim vprašanjem resnice. Če človek ni prepričan o resnici, kako bi mogel tvegati vse svoje življenje in imeti moči, da resno nagovori življenje drugih?

Filozofija zelo pomaga kandidatu, da obogati svoje umsko oblikovanje s »kultom resnice«, to je s posebno **ljubečim spoštovanjem resnice**, ki vodi k priznanju, da resnice ni ustvaril in je ne meri človek, ampak je dana človeku v dar od najvišje Resnice, Boga; da človeški razum lahko pride, čeprav nepopolno in večkrat s težavo, do objektivne in splošnoveljavne resnice, tudi resnice o Bogu in o temeljnem smislu človekovega bivanja; da vera sama ne more pustiti ob strani razuma in se odreči naporu, da »razmišlja« o svoji vsebini, kot je izpovedal globokoumni **Avguštin: »Hrepenel sem videti z razumom, kar sem veroval; mnogo sem razpravljaj in se trudil«.**

Tako imenovane »**znanosti o človeku**«, kot so **sociologija, psihologija, pedagogika, ekonomska in politična znanost in znanost o družbenem obveščanju**, so lahko zelo koristne za globlje razumevanje človeka in družbenih pojavov. To lahko v veliki meri pomaga k čimbolj »utelešenemu« opravljanju pastoralne službe. Te znanosti, čeprav le na čisto določenem področju pozitivnih ali deskriptivnih znanosti, pomagajo bodočemu duhovniku podaljševati »sodobnost«, ki jo je živel Kristus. Pavel VI. je dejal: »*Kristus je hotel biti sodobnik nekaterim ljudem in je govoril v njihovem jeziku. Zvestoba do njega zahteva, da se ta sodobnost nadaljuje.*« (AAS 62 (1970) 618)

Študij teologije

53. Umsko oblikovanje bodočega duhovnika temelji in se gradi predvsem na študiju svete **znanosti, teologije**. Vrednost in pristnost teološke izobrazbe sta odvisni predvsem od vestnega spoštovanja same narave teologije. Sinodalni očetje so jo takole opredelili: »*Prava teologija izhaja iz vere in ima namen voditi k veri*«. (Propositio 23) To pojmovanje sta katoliška Cerkev in zlasti njeno učiteljstvo nenehno poudarjala. Te usmeritve so se držali veliki teologi, ki so stoletja bogatili misel katoliške Cerkve. Sv. Tomaž je izredno jasen, ko pravi, da je vera kot »habitus« teologije, to je njeno trajno dejavno počelo, in da ima vsa teologija nalogo, da hrani vero.

Teolog je torej predvsem vernik, človek vere. Je pa vernik, ki se sprašuje o lastni veri (fides quaerens intellectum), ki se sprašuje z namenom, da bi se dokopal do globljega razumevanja vere same. Dva vidika, vera in zrelo razmišljanje, sta globoko povezana, prepletena med seboj: prav njuna notranja uskladitev in prepojitve odloča o pravi naravi teologije in dosledno odloča o vsebini, o načinu in duhu, po katerem se sveti nauk preučuje in po katerem je izdelan.

Ker pa vera, izhodišče in cilj teologije, ustvarja osebni odnos vernika do Jezusa Kristusa v Cerkvi, ima tudi **teologija notranje kristološke in eklezialne oznake**. Duhovniški kandidat jih mora zavestno sprejeti, ne samo zaradi razlogov, ki se tičejo njegovega osebnega življenja, ampak tudi zaradi tistih, ki se tičejo njegove pastoralne službe. Če sprejme božjo besedo, se vera razvije v radikalen vernikov »da« Jezusu Kristusu, popolni in dokončni božji Besedi svetu (prim. Heb 1,1). Teološko razmišljanje dosledno najde svoje središče v privrženosti Jezusu Kristusu, božji Modrosti. Tako zrelo razmišljanje v človeški obliki znanosti (scientia fidei) je že udeležitev pri Kristusovi »misli« (prim. 1 Kor 2,16). Hkrati vera uvrsti vernika v Cerkev in ga stori deležnega življenja Cerkve kot skupnosti vere. Teologija ima dosledno cerkveno razsežnost, ker je zrelo razmišljanje o veri Cerkve in s strani teologa, ki je član Cerkve.

Ti kristološki in eklezialni vidiki, ki so v naravi teologije, pomagajo v duhovniških kandidatih razvijati, skupaj z znanstveno natančnostjo, veliko in živo ljubezen do Jezusa Kristusa in do njegove Cerkve: ta ljubezen hrani njihovo duhovno življenje, hkrati pa jih usmerja v velikodušno izpolnjevanje njihove službe. Prav to je bil končno namen 2. vatikanskega cerkvenega zbora, ki je

spodbudil preureditev cerkvenih študijev in bolje razporedil različne filozofske in teološke predmete in jih napravil, »da skupno pomagajo gojencem vedno bolj odkrivati Kristusovo skrivnost, ki se tiče vse človeške zgodovine, nenehno vpliva na Cerkev in deluje predvsem po duhovniški službi«. (DV 14)

Intelektualno teološko oblikovanje in duhovno življenje, posebno pa molitveno življenje, se srečujejo in se med seboj krepijo, ne da bi kaj odvzela resnosti raziskovanja niti duhovnemu okusu molitve. Sv. Bonaventura nas opozarja: **»Naj nihče ne misli, da zadostuje branje brez navdiha, umovanje brez pobožnosti, iskanje brez začudenja, opazovanje brez prevzetosti, dejavnost brez pobožnosti, znanje brez ljubezni, razumnost brez ponižnosti, preučevanje brez božje milosti, raziskovanje brez modrosti božjega navdiha«.** (Itinerarium mentis in Deum, Prol., 4; Opera omnia, tom. V, Ad Claras Aquas 1891,296)

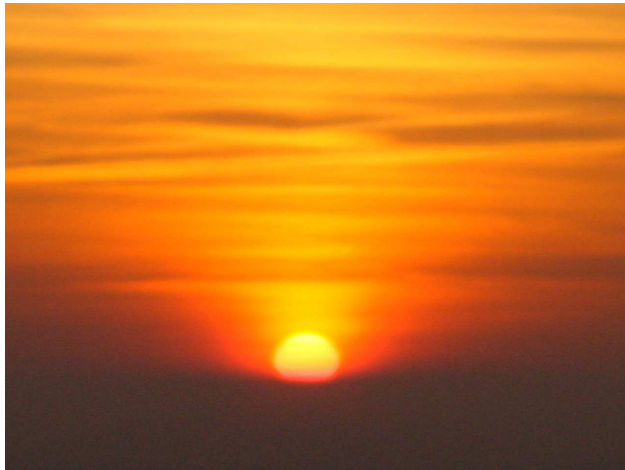
Celoten in enoten vidik resnice

54. Teološko oblikovanje je izredno zapleteno in zahtevno delo. Duhovniškega kandidata mora privedi do tega, da ima celoten in enoten pregled resnic, razodetih od Boga po Jezusu Kristusu, in izkušnjo vere Cerkve. Od tod dvojna zahteva, da pozna »vse« krščanske resnice, ne da bi jih poljubno izbiral, in da jih pozna povezano kot celoto. To zahteva, da se gojencu pomaga izdelati sintezo, ki naj bo sad prispevkov različnih teoloških predmetov. Ta sinteza dobiva svojo verodostojno vrednost samo v njihovi popolni usklajenosti.

V svojem zrelem razmišljanju o veri se teologija giblje v dveh smereh. Prva smer je študij božje besede: besede, napisane v Sveti knjigi, brane v molitvi in živete v živem izročilu Cerkve, verodostojno razlagane po cerkvenem učiteljstvu. Ta namen ima **študij Svetega pisma, »ki mora biti duša vse teologije«**, (DV 16) **študij cerkvenih očetov in liturgije, kot tudi cerkvene zgodovine in izjav cerkvenega učiteljstva**. Druga smer je obravnavanje človeka, božjega sogovornika: človeka, ki je poklican, da »veruje«, da »živi«, da drugim »posreduje« krščansko vero (fides) in krščansko nravno usmerjenost (ethos). Zato je potreben **študij dogmatike, moralne in duhovne teologije, cerkvenega prava in pastoralne teologije**.

Odnos do človeka vernika sili teologijo, da je z ene strani posebno pozorna na temeljno in trajno instanco odnosa vera-razum, z druge strani pa na nekatere zahteve, bolj povezane z današnjim družbenim in kulturnim položajem. S prvega vidika imamo študij temeljne teologije, ki ima za predmet dejstvo krščanskega razodetja in njegovo posredovanje v Cerkvi. Z drugega vidika pa so postali potrebni predmeti, ki so se razvijali in se razvijajo kot odgovor na probleme, ki se danes močno čutijo. Tako **študij socialnega nauka Cerkve**, ki »pripada... na področju teologije, zlasti moralne« in ga je treba prišteti med »bistvene sestavine nove evangelizacije«, katere orodje je. Nadalje **študij misiologije, ekumenizma, judovstva, islama in drugih nekrščanskih verstev**.

Nekateri posebni problemi

55. Sedanje teološko oblikovanje mora posvečati skrb nekaterim problemom, ki nemalokrat povzročajo težave, napetosti in zmede znotraj življenja Cerkve. Pomislimo na odnos med izjavami cerkvenega učiteljstva in teološkimi razpravljanji, odnos, ki ni vedno tak, kot bi moral biti, torej v znamenju sodelovanja. Seveda »imata živo cerkveno učiteljstvo in teologija, kljub različnim darovom in različno nalogo,

končno isti cilj: ohraniti Božje ljudstvo v resnici, ki osvobajajo, in ga tako napravi za »luč narodov«. To služenje postavlja v medsebojni odnos teologa in učiteljstvo. Slednje avtentično uči nauk apostolov in s pomočjo teološkega dela zavrača očitke in napačno obveščanje o veri, poleg tega z oblastjo, prejeto od Jezusa Kristusa, predlaga nove poglobitve, razlage in uporabo razodetega nauka. Teologija pa pridobiva z razmišljanjem vedno globlje razumevanje Božje besede, vsebovane v Svetemu pismu in v živem izročilu Cerkve, zvesto posredovanem pod vodstvom učiteljstva; skuša razjasniti nauk razodetja s strani razuma, in mu končno da organsko in sistematično obliko«. Kadar pa iz več razlogov to sodelovanje oslabi, je potrebno, ne pomagati si z dvoumjem in z nejasnostmi, ampak je treba točno razlikovati »splošni nauk Cerkve od mnenj teologov in teženj, ki hitro preidejo (tako imenovane »mode«). (Propositio 26) Ni »vzporednega« učiteljstva, ker je edino učiteljstvo Petrovo in apostolov, papeževo in škofov. (Sv. Tomaž Akvinski je zapisal: »Bolj je treba spoštovati avtoriteto Cerkve kot avtoriteto Avgušтина ali Hieronima ali kateregakoli učitelja.«)

Drug problem se opaža posebno tam, kjer so semeniški študiji zaupani akademskim ustanovam. Gre za odnos med znanstveno resnostjo teologije in njeno pastoralno namembnostjo in zato pastoralno naravo teologije. Dejansko gre za dve značilnosti teologije in njenega poučevanja, ki ne samo, da si ne nasprotujeta, ampak prispevata, čeprav v različnih profilih, k popolnejšemu razumevanju vere. Pastoralnost teologije dejansko ne pomeni neke manj doktrinalne teologije ali tako rekoč teologije brez znanstvenosti; pač pa pomeni, da usposablja bodoče duhovnike, da oznanjajo evangeljsko sporočilo primerno kulturi svojega časa, in da zastavijo pastoralno delo po pristni teološki zamisli. In tako bo z ene strani študij, ki spoštuje strogo znanstvenost posameznih teoloških disciplin, prispeval k popolnejši in globlji izobrazbi duhovnika kot učitelja vere. Z druge strani pa bo primeren čut za pastoralni namen pomagal, da bo resen in znanstven študij teologije zares prav oblikoval bodoče duhovnike.

Naslednji problem, ki se danes zelo čuti, izhaja iz potrebe evangelizacije kultur in inkulturacije verskega sporočila. To je izrazito pastoralni problem, ki ga bo treba bolj in z več čuta upoštevati pri oblikovanju duhovniških kandidatov: »V sedanjih razmerah, v katerih se v raznih predelih sveta na katoliško vero gleda kot na nekaj tujega, bodisi starim, kot tudi modernim kulturam, je zelo pomembno, da se inkulturacija v vsem umskem in človeškem oblikovanju upošteva kot nekaj nujnega in bistvenega«. (Propositio 32) To pa vnaprej zahteva pristno teologijo, navdihnjeno s katoliškimi načeli glede inkulturacije. Ta načela se povezujejo s skrivnostjo učlovečenja božje Besede in s krščansko antropologijo ter osvetljujejo pristen čut za inkulturacijo: spričo najrazličnejših in včasih nasprotnih kultur, navzočih v različnih delih sveta, hoče biti krščanska antropologija pokorna Kristusovemu naročilu, da oznanja evangelij vsem narodom do skrajnih meja zemlje. Taka poslušnost ne pomeni niti sinkretizma niti preprostega prilagajanja evangeljskega oznanila, ampak pomeni, da evangelij življenjsko prenikne v kulture, se v njih utelesi in premaga prvine kulture, ki so nezdržljive z vero in s krščanskim življenjem. Njihove vrednote pa dvigne k odrešenjski skrivnosti, ki izhaja od Kristusa. (Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo, 67) Problem inkulturacije je lahko posebno pomemben, kadar izhajajo duhovniški kandidati sami iz starih kultur. Tedaj bo potreben primeren način oblikovanja, ki jim bo pomagalo premagati nevarnost, da bi bili manj zahtevni in bi se zadovoljili s slabšo vzgojo za človeške, krščanske in duhovniške vrednote; hkrati pa jih bo usposobilo, da bodo cenili in prav uporabili dobre in pristne prvine svojih kultur in izročil.

Skrb za resnost in vnemo pri študiju

56. Nauk in smernice 2. vatikanskega cerkvenega zbora ter navodila *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* so v Cerkvi sprožili obsežno posodabljanje pouka filozofskih, predvsem pa teoloških predmetov v semeniščih. Čeprav je to posodabljanje v nekaterih primerih potrebno nadaljnjega izboljševanja, je v celoti vzeto prispevalo k vedno boljši vzgojni ponudbi na področju umskega oblikovanja. Glede tega so »sinodalni očetje znova večkrat in jasno poudarili potrebo, da, nujnost, da se v semeniščih in vzgojnih hišah uporablja temeljni načrt študijev, bodisi splošni kot načrt posameznih narodov ali škofovskih konferenc«. (Propositio 27)

Potrebno se je odločno upreti težnjam, da bi se zmanjšala resnost in obveznost študija, kar se opaža v nekaterih cerkvenih območjih, tudi kot posledica nezadostne temeljne priprave z mnogimi vrzeli pri gojencih, ki začenjajo filozofski in teološki študij. Sam sodobni položaj zahteva od učiteljev vedno več, da so v teh zapletenih časih resnično na višini ter se lahko jasno in strokovno ter s tehtnimi dokazi spoprimejo z vprašanji smisla življenja današnjih ljudi. Edino evangelij Jezusa Kristusa daje na ta vprašanja popoln in dokončen odgovor.